

Historio pri la internacia lingvo, 3-a parto
Konstruo de Volapük
Claude Gacond, 233-a radioprelego, 1968.03.27 & 30

Cl.- Parolas gesinjoroj Claude kaj Andrée Gacond.

A.- Ni daŭrigas nian rapidan prezenton de la lingvo Volapük. Ni jam vidis, ke Volapük, simile al esperanto, havas aglutinan karakteron. En ambaŭ lingvoj la vortoj malmuntiĝas en vorteroj troveblaj en la vortaro.

Cl.- Sed dum la radikaro kaj afiksaro de esperanto estas planado el formoj dise ekzistantaj en la hind-eŭropaj aŭ semidaj lingvoj, la vortaro de Volapük estas arbitre elpensita.

A.- Ambaŭ lingvoj emas al absoluta reguleco. Ilia afiksaro ebligas kvazaŭ mekanike konstrui vortojn.

Cl.- Tio, ni bone konsciis, estas fremda al la eŭropa lingvosento kaj pro tio konsiderata de multaj lingvistoj kiel nenatura. Tipas la esperanta sufikso **in**, kiu havas ekvivalenton en Volapük en la prefikso **of**. El ajna **hom-** aŭ **best-nomo**, tiu prefikso ebligas konstrui la **in-** signifajn formojn : **blod** : frato, **of-blod** : fratino ; **nef** : nevo, **of-nef** : nevino ; **nök** : onklo, **of-nök** : onklino ; **tidel** : instruisto, **of-tidel** : instruistino ; **lein** : leono, **of-lein** : leonino.

A.- Dum la signifoj kaj roloj de la esperantaj afiksoj estas precize difinitaj, la volapükaj afiksoj ŝajnas esti heredaĵo de la provoj konstrui filozofiajn lingvojn, en kiuj la vortoj estus algebre konstrueblaj. Pro tio Volapük posedas afiksojn, kies sola rolo estas marki iun idean similecon.

Cl.- **Op** estas sufikso por la **kontinentoj** : **Yukop** : Eŭropo ; **Silop** : Azio ; **Melop** : Ameriko ; **Fikop** : Afriko ; **Talop** : Aŭstralio. **Üd** estas sufikso por la **ĉefpunktoj** : **noliüd** : nordo ; **suliüd** : sudo ; **vesiüd** : okcidento ; **lefiüd** : oriento. **Än** estas sufikso por la **landoj** iom simile al niaj **ujo** aŭ **io**. **Polän** : Polujo ; **Deütän** : Germanujo ; **Flentän** : Francujo ; **Jveizän** : Svisujo ; **fat** : patro, **fatän** : patrujo ; **fim** : firmeco, **fimän** : firma tero. Tiuj sufiksoj ofte apartenas al la radikoj mem. **Dän** estas Danujo.

A.- La granda diferenco inter esperanto kaj Volapük troviĝas en tio, ke en esperanto la vortformado provas esti logika, dum en Volapük ĝi baziĝas sur principo de analogio. Konante la signifon de la sufikso **ej** en esperanto estas facile malkovri la signifojn de preĝejo, viandejo, presejo, kafejo, frenezulejo.

Cl.- En Volapük tio ne estas. **Öp** estas sufikso, kiu respondas al nia **ej**. **Loegön** signifante observi, oni komprenas, ke **loegöp** signifas observejo. Same estas por **fop** : frenezulo, **fopöp** : frenezulejo ; **kaf** : kafo, **kaföp** : kafejo. Sed **göt** signifante intesto, oni ne komprenas la signifon de **götöp**. Serĉante en la vortaro oni malkovras, ke por adepto de Schleyer **intestejo** signifis **ventro**. Tiam oni estas tentata sin demandi kial **stomäg**, **stomako** ankaŭ ne povus doni **stomägöp** : **stomakejo** kun la signifo **ventro**. La sufikso mem ne solvas tiun demandon.

A.- Do ia simileco povas ekzisti inter la uzo de afiksoj en ambaŭ lingvoj. Sed tiu simileco ne estas profunda. Zamenhof provis submeti sian lingvon al kiel eble plej logika konstruo, kaj en tio troviĝas la forto mem de esperanto. Schleyer provis ŝpari radikojn. Pro tio li sin permesis neatenditajn pekojn kontraŭ plej elementa logiko. En tio troviĝas la malforto de Volapük. En esperanto la mallogikaĵojn anstataŭas iom post iom pli raciaj formoj pro interna logikema forto propra al la lingvo. En Volapük oni ne sentas tiun forton pro la arbitreco de la tuta sistemo.

Cl.- Schleyer imagis sufikson **af** por la nomoj de la bestoj. Kaj jen ekzemple lia arbitra biologia nomenklaturado : **nim** signifante **animalo**, li formas **nimaf**, kiu fakte estas pleonasmo. Al tiu kunmetaĵo li arbitre donas la signifon **mamulo**, dum **mamo** estas dirata **dög** kaj

Historio pri la internacia lingvo, 3-a parto
Konstruo de Volapük
Claude Gacond, 233-a radioprelego, 1968.03.27 & 30

mamulo povus esti dirata *dögaf*. Povas esti, ke teologiaj antaŭjuĝoj tiurilate ludis ian rolon. Studante la vortformadon ĉe Schleyer oni rimarkas, ke *dög* : **mamo** estas inspirita de *dog* : **hundo** ! Sed ni revenu al la sufikso *af*. *Flitön* signifas **flugi**, kion signifos *flitaf* ? **flugbesto**. Vi pensas eble al **birdo**. Prenu la vortaron, kaj vi mire malkovros, ke *flitaf* estas tradukata per **muŝo**. Birdo estas *böd*. El *spul* : **tuko** Schleyer imagis *spulaf* : **araneo**. El *jal* : **karapaco**, li ne formis **testudo**, ĉar *jalaf* ricevis la signifon **krustaco**.

A.- Tiu arbitro ruinigis la lingvon de Schleyer. La volapükistoj admiris en sia lingvo la simplon de la gramatiko, la fekundecon de multaj afiksoj. Tamen ili ne povis sin submeti al la arbitraj konstruoj imagitaj de la **Superega Estro**, en volapük de la *Cifal* [ĝifal]. Sed kiam ili provis pli logikajn formojn, tiam la tuta konstruaĵo disruiniĝis.

Cl.- La teologiaj antaŭjuĝoj de la katolika pastro reaperas en diversaj vortelektaj. Ni menciuj la strangan prefikson *lu* kun malŝata, malestima signifo. *God* : **dio**, *lugod* : **idolo** ; *begön* : **preĝi**, *lubegön* : **almozi** estas derivaĵoj, kiuj odoras je *kristana misiisma superemo* ! Ni notu aliajn uzojn de tiu stranga prefikso *lu* : *bien* : **abelo**, *lubien* : **vespo** ; *bod* : **pano**, *lubod* : **ŝimo** ; *bov* : **plado**, *lubov* : **telero** ; *cöd* : **justeco**, *lucöd* : **antaŭjuĝo** ; *dlinön* : **trinki**, *ludlinön* : **drinki** ; *fel* : **kamparo**, *lufel* : **erikejo** ; *fidön* : **manĝi**, *lufidön* : **vori** ; *jeval* : **ĉevalo**, *lujeval* : **ĉevalaĉo**.

A.- Konklude ni diru, ke Volapük estas provo plej multe etigi la stokon da lernendaj radikoj helpe de plej neatenditaj afiksoj. Kelkaj el ili respondas al lingva neceso : tial ili paralelas kun la esperantaj afiksoj.

Cl.- Al nia **ar** korespondas *em* : **bled** : **folio**, *bledem* : **foliaro** ; *böd* : **birdo**, *bödem*, kiu devus signifi **birdaro** fakte signifas **kortobirdaro**. Al nia **re** respondas *ge* : **givön** : **doni**, *gegivön* : **redoni** ; *kömön* : **veni**, *gekömön* : **reveni** ; sed jen nelogikaĵo : **pükön** : **paroli**, *gepükön* : **respondi**.

A.- Sed lingvo ne estas nur vortaro. Volapük estas pli ol tiuj vortoj, kiujn ni hodiaŭ ekzamenis. Ĝi estas la rezulto de gramatiko ege preciza kaj rimedŝpara. Pri tiu aspekto de la lingvo de Johann-Martin Schleyer ni raportos la venontan semajnon.

Cl.- Vi aŭdis prelegon el Svislando. Parolis Claude kaj Andrée Gacond. Ĝis reaŭdo !

-oOo-